

**Dr. YAŞAR KARAYALÇIN'IN "BİBLİYOGRAFYA
MESELELERİMİZE UMUMİ BİR BAKIŞ" ADLI
BROŞÜRÜ MÜNASEBETİYLE**

Bu yazıda Dr. Yaşar Karayalçın'ın "Bibliyografya meselelerimize umumi bir bakış" isimli broşüründe sadece Bibliyografya Enstitüsünden bahseden kısımlardan söz açılacaktır. Zaten diğer hususlar üzerinde arkadaşlarımız tarafından gerekli tenkidler yapılmış bulunuyor. Ancak, broşürün baş kısmında (Bibliyografya) başlığını taşıyan ve umumi olarak bibliyografya nazariyatından bahseden kısımdan bahsetmeden geçemeyeceğim. Dr. Karayalçın yazısına bibliyografyayı tarif etmekle başlıyor ve şöyle diyor: "Muayyen bir konuda ve umumiyetle muayyen bir zaman zarfında yazılan eserlerin tasnif edilmiş olarak tam bir listesini bildiren eserlere Bibliyografya adı verilmektedir." Bu tarif noksan ve yanlıştır. Evvelâ, bir bibliyografyanın muayyen bir konuya ait eserleri ihtiva etmesi şart değildir. Millî bibliyografyalar, muayyen bir konuya ait eserleri ihtiva etmezler, bir çok konuları, hattâ mevcut bütün konuları ihtiva ederler, ve yine de bibliyografyadırlar. Muayyen bir konuda eserleri değil, bir çok konularda eserleri ihtiva eden bibliyografyalar pek çoktur. Arkadaşımız, muayyen bir konuda demekle bir çok konularda eserleri ihtiva eden bibliyografyaları bibliyografya olmaktan uzaklaştırmış bulunmaktadır. Tarifin sonunda "tam bir listesini bildiren eserlere bibliyografya adı verilmektedir" denmektedir. Bibliyografyanın ihtiva ettiği konu veya konulardaki eserlerin tam bir listesini vermesi şart değildir. Tam bir liste veren bibliyografyalar vardır. Fakat muayyen bir konuda veya muhtelif konularda eserlerin seçme bir listesini veren bibliyografyalar da mevcuttur. Bunlara Fransız dilinde "bibliographie sélective" denir, bunlar da bibliyografyadır ve çok rağbet görürler. Bibliyografyaların bu çeşidine giren ve pek tanınmış olanlardan bir iki misâl verelim. Almanların "Das deutsche Buch", Fransızların "Livres français choisis à l'intention des Bibliothèques étrangères et des Bibliothèques françaises à l'Etranger" ve "Bulletin critique du livre français" isimli bibliyografyaları, İngilizlerin "British book news" isimli bibliyografyası seçme suretile

vücade getirilmiş bibliyografyalardandır. Ayrıca bu bibliyografyalar, listelerini verdikleri eserler hakkında izahlar, kıymet hükümleri ihtiva ederler, çok aranan ve istifade edilen bibliyografyalardır.

Daha aşağıda bibliyografya çeşitlerinden bahsedilmekte ve "İhtisas bibliyografyaları da umumiyetle bir dil üzerine yazılmış eserlere müteallik bulunur ve millî bir mahiyet arzederler. Fakat muayyen bir konuda muhtelif dillerde neşredilen eserleri bir araya getiren bibliyografyalar yapıldığı da vakidir" denmektedir. Burada Dr. Karayalçın bir de misâl vermektedir: Hususi Sigortalar Milletlerarası Bibliyografyası. Bu ifadeden anladığımızı göre müellif ihtisas bibliyografyalarının millî ölçüde çok, fakat milletlerarası ölçüde nadir olduğu kanaatinde. Biz bu fikirde değiliz. Aynı ayı her konuda milletlerarası ihtisas bibliyografyası çıkmamakla beraber milletlerarası ihtisas bibliyografyalarının adedi nadir denecek kadar az değildir. UNESCO'nun Milletlerarası Bibliyografya İstişari Komitesi, imzaladığı bir mukavele ile milletlerarası ihtisas bibliyografyasına sahip olmayan ihtisas sahalarını tespit ettirmek ve duruma bir çare bulmak yolundadır. Milletlerarası olan ihtisas bibliyografyalarına da birkaç misal verelim:

— Bulletin de Documentation Bibliographique. Paris'te Millî Kütüphane tarafından hazırlanan bir bibliyografyadır. Kütüphane, Bibliyografya ve Dokümantasyon sahasında dünyada ve muhtelif dillerde çıkmış kitap ve makalelerin bir bibliyografyasıdır.

— Bibliographie de la Philosophie. Institut International de Philosophie tarafından çıkarılmaktadır.

— L'Année Philologique. 1700 senesinden beri muhtelif isimler altında çıkmakta olan ve antik devirlere ait her konudaki eserleri ihtiva eden milletlerarası bir bibliyografyadır.

Répertoire d'Art et d'Archéologie, Bibliographie géographique internationale, Bibliographie cartographique internationale, International Bibliographie of historical sciences v.s. Dünyanın her tarafında muayyen bir konuda çıkmış millî ihtisas bibliyografyalarının yekûnuna nazaran milletlerarası ihtisas bibliyografyalarının adedi azdır. Fakat böyle bir mukayese milletlerarası ihtisas bibliyografyalarının nadir olduğu neticesini çıkarmayı icab ettirmez.

Daha ileride Dr. Karayalçın şöyle demektedir: "Muayyen

bir gayesi ve fonksiyonu olmayan veya muayyen gayesine veya fonksiyonuna uygun bulunmayan bir bibliyografyayı muvaffak bir bibliyografya saymağa imkân yoktur. Bu bakımdan bibliyografyalar iki kısımda incelenebilir. 1— Tamamlanmış veya kümülatif bibliyografyalar. . . 2— Periyodik bibliyografyalar. Türkçede "Tamamlanmış veya kümülatif bibliyografya" denirse tamamlanmış bibliyografyaya kümülatif olmak vasfı izafe edilmiş olur. Halbuki vaziyet böyle değildir. Tamamlanmış bibliyografya kümülatif olabilir, fakat olmayabilir de. Kümülatif bir bibliyografya muayyen zaman fasıllarıyla çıkmış olan bibliyografyaların muayyen devreler sonunda her birinin tek bir eser halinde aynı alfabetik (veya sistematik) sıraya sokulmasıyla meydana gelir ve kümülatif bibliyografyalar ekseriya periyodiktir, tamamlanmış değildir. Dr. Karayalçın, tamamlanmış bibliyografya ile kümülatif bibliyografyayı birbirine karıştırmasına imkân olmadığını söyledi. Biz de kütüphaneciliğe az çok vukufu olduğunu bildiğimiz arkadaşımızın bu iki tabiri birbirine karıştırmayacağı kanaatindeyiz. Fakat tamamlanmış veya kümülatif bibliyografya tabirinden anlaşılın mana da bundan başka olamaz.

28 sayfalık bir bröşürde bibliyografyanın tam bir tarifinin yapılması, muhtelif kısımlarının gösterilmesi şüphesiz müşküldür. Ancak okuyucuya mevzu hakkında bir fikir vermek üzere ve bir nevi giriş mahiyetinde olan bir kısmın muhtasar bırakılması bir meziyet de yanlış olması bir meziyet değildir.

Dr. Karayalçın, Bibliyografya Enstitüsünden bahsetmeden önce Millî bibliyografyamızdan bahsediyor. Bu kısımda Dr. Karayalçın'ın fikirlerine iştirak ettiğim ve etmediğim noktalar mevcuttur. Yalnız şu kadarını söylemek isterim ki bir memlekette eğer bir Bibliyografya Enstitüsü mevcutsa millî bibliyografya bu Enstitü tarafından çıkarılır. Millî bibliyografyayı çıkarmak Bibliyografya Enstitüsünün vazifesidir. Dr. Karayalçın'ın da söylediği gibi Bibliyografya Enstitüsünün henüz kanunî statüsünü iktisab edememiş olması, personel kadrosunun kifayetsiz bulunması bu anormal durumun başlıca sebebidir. Şimdi Millî Kütüphane idaresi bu kanun üzerinde çalışıyor.

Dr. Karayalçın'ın da ifade ettiği gibi Bibliyografya Enstitüsünün ilk yayını Türkiye Makaleler Bibliyografyasıdır. Bu bibliyografyaya ayda bir defa neşredilmek üzere başlanmıştı. Fakat fasikülün matbaaya verilmesinden basılmasına kadar geçen devre o kadar uzun

olmaktadır ki, neticede bugünkü durum, yani 1952 senesinde yalnız beş fasikül basılabilmiş olması neticesi ortaya çıkmıştır. Gecikme sadece baskıdan tevellüt etmektedir ve baskı güçlükleri ortadan kaldırıldığı an bugünkü durum ortadan kalkacaktır. Aradaki bir senelik gecikme süratle telâfi edilebilir. Türkiye Makaleler Bibliyografyası hangi ihtiyacı karşılamak üzere neşredilmektedir? Bu suale cevap verelim: Muhtelif periyodiklerde intişar etmiş makalelerin bugün ilmin muhtelif dalları için arzettiği ehemmiyet herkesçe malumdur. Muayyen bir mevzuda çalışan bir kimse kendi mevzuunda yazılmış makaleleri tanımak mecburiyetindedir. Durum böyle olunca da araştırmacıya ihtiyacı olan makaleyi temin edebilmek icabeder. İşte Makaleler Bibliyografyası bu ihtiyacı karşılamak üzere çıkarılmaktadır. Okuyucu, muhtaç bulunduğu makaleyi kendi mevzuunda ihtisas bibliyografyası mevcutsa orada bulabilir. Nitekim bir çok memleketlerde bizdeki gibi umumi mahiyetli bir makaleler bibliyografyası yoktur. Çünkü o memleketlerde hemen hemen her ilim sahası için ihtisas bibliyografyası veya bibliyografyaları mevcuttur.

Ancak ihtisas bibliyografyaları yok denecek kadar az bir memlekette de makaleleri arayıcıya arzedeabilmek lazımdır. İşte bu ihtiyaçlardır ki, Makaleler Bibliyografyasının neşrine başlanmıştır. Niçin her ilim dalında ayrı ayrı ihtisas bibliyografyaları yapılmadı da Makaleler Bibliyografyası yapmak yoluna gidildi? Buna verilecek cevap şu olabilir: Makaleler Bibliyografyasının çıkmasına imkân veren şartlar her ilim dalında ayrı ayrı ihtisas bibliyografyaları hazırlanmasına imkân vermekten çok uzaktı da ondan. Ayrıca periyodik literatürü okuyucuya genel bir makale bibliyografyası halinde vermenin bir takım avantajları da vardır. Her şeyden evvel böyle bir genel Millî Bibliyografya ile "Double emploi" denen vaziyetin önüne geçilmiş bulunmaktadır. İhtisas bibliyografyaları pek çok olan bazı memleketlerde, bilhassa Birleşik Amerika'da bir periyodik belki 5 ihtisas bibliyografyası tarafından ayrı ayrı taranmaktadır. Amerika'da bu vaziyetin önüne geçmek için komisyonlar kurulmakta, çareler araştırılmakta olduğunu öğreniyoruz.

Dr. Karayalçın, hangi yazıların bibliyografyaya alınacağı hakkında karar vermek için de o sahada ihtisas sahibi olmak gerekir demektedir. Bu hususta kendisile aynı fikirde olmamaya imkân yoktur. Ancak Türkiye Makaleler Bibliyografyasının önsözünde de

söylenđi gibi, seçme işi çok geniş tutulmaktadır. Bir etüt mahsulü olan her yazı Bibliyografyaya alınır. İhmal edilen makaleler, meselâ tıp mevzubahisse gazetelerde meselâ kanseri fevkalâde basit bir şekilde halka anlatmak için yazılmış olan yazılardır veya hukuk mevzubahisse yine aynı tarzda ilmi bir sıfat taşımaktan mahrum olan ve Fransa'da "vulgarisation" denilen neviden yazılardır. Herhangi bir etüdün ilmi sıfattan mahrum olup olmadığını umumi kültürü olan ve bu işte biraz da meleke kesbetmiş bulunan bir kimse pekâlâ tayin edebilir. Makaleler Bibliyografyası muhtelif ilim saha-larında mütehasısların iştirakini elde edebildiği gün seçme işi şüphesiz daha mükemmel olabilecektir.

Türkiye Makaleler Bibliyografyası bugünkü şekliyle ve hele gayrı muntazam neşredilmesi dolayısıyla bir lüks ve fantazidir denilmektedir. Makaleler Bibliyografyası bir senelik gecikmesi dolayısıyla aktüel değerinden hakikaten kaybetmiştir. Fakat bu haliyle de lüks ve fantezi değildir. İhtusa erbabına ihtiyacı olan makaleyi içinde bulunan sene hariç, verebilmektedir. Bu mühim bir kazançtır. Dr. Karayalçın'a görüşmelerimizde şöyle bir soru sorduk: 1928 den bu yana Türkiye periyodiklerinde çıkmış makaleleri tarayan bir genel makale bibliyografyası olsaydı, bu makale bibliyografyası intişar ettiği müddet zarfında bir sene gecikmeyle de çıkmış olsa, bugün büyük faydalar sağlamaz mıydı? Kendisi bu soruymize böyle bir bibliyografyanın fevkalâde faydalı olacağı kanaatında olduğunu söyledi. Bu kanaatte olan bir kimsenin, makale bibliyografyasına bir sene gecikti diye lükstür demesi bize garip görünüyor. Şüphesiz bu gecikmenin telâfisi lâzımdır. Yukarıda da söylediğimiz gibi, bu, tamamen baskıdan tevellüt etmektedir. Bu durumu gidermek için alınacak her tedbir Türkiye Makaleler Bibliyografyasının aktüel kıymetini artıracaktır.

Türkiye Makaleler Bibliyografyasını neşretmek suretiyle yerli periyodik literatür muayyen bir tarihten itibaren araştırmacıya arz edilmiş bulunuyor. Fakat herhangi bir mevzu üzerinde araştırma yapan bir kimse, sadece yerli literatürle iktifa etmez. Kendi mevzuunda yabancı dillerde meydana getirilmiş yazıları da bilmek ister. Bunun için yabancı dillerde yapılmış neşriyattan okuyucuyu haberdar etmek lâzımdır. Ve ilk yapılacak iş okuyucunun en yakınında bulunan ve derhal istifade edebileceği yabancı dildeki kaynakları tespit etmektir.

Türkiye Kütüphanelerinde bulunan yabancı dildeki periyodiklerin toplu kataloğu bu ihtiyaca cevap vermek üzere hazırlanmıştır. Günlük çalışmalarımız bize bu toplu kataloğun sağladığı faydaları yakinen göstermektedir. Muhtelif okuyucuların, muhtelif vesileler ve yollarla yaptıkları müracaatları karşılanmakta, ve Türkiye de mevcut olan yabancı dildeki periyodikler ve bunların muhteviyatı arayıcı için meçhul olmaktan çıkıp istifade edilir bir hale gelmektedir. Burada Toplu Kataloglardan ve sağladığı faydalardan uzun uzadıya bahsedilmeyecektir. Çünkü "Toplu katalog" başlı başına ayrı bir yazının mevzuu olabilir. Ancak toplu kataloğa liste teatisi usulünü tercih etmek için hakikaten kütüphaneci olmamak ve bu mevzu üzerinde çok düşünmemiş olmak icabeder. Dr. Karayalçın "İlgili ihtisas Kütüphaneleri arasında çok basit ve kolay olan —fakat şimdiye kadar üzerinde bile durulmamış olan— işbirliği sayesinde ve periyodik neşriyat listeleri teati edilmesile, bir hayli emek ve masrafa mal olmuş bulunan yabancı dil eserler toplu kataloğunun gayesi tahakkuk etmiş olur ve bundan tasarruf edilecek zaman, emek ve para ile çok daha mübrem olan bibliyografya çalışmaları yapılabilir. Bu kataloğun kitap halinde basılacağı bildirilen ikinci baskısı için de aynı müşahedeleri tekrarlayabiliriz .. diyor.

Bir an için liste teatisi usulünün kabul edildiğini tasavvur edelim. Bu listeler ayda bir, üç ayda bir veya herhangi muayyen bir devre sonunda teati edilir. Bu listeler birikir. Listeler geldiği an bunları gözden geçiren bir kimse için, bu liste bir mânâ ifade eder. Fakat iki sene sonra vaziyet ne olacaktır? Listeler birikecek ve bir periyodun hangi kütüphanede olduğunu anlamak için bütün o listeler tek tek gözden geçirilecektir. Ve aradan 5 sene geçtiği zaman o listeler tamamen kullanılmaz bir hal alacaktır. Listelerden uzun müddet istifade edebilmek için bu künyelerin fişler üzerine nakli ve bunların alfabetik sıraya sokulması lâzımdır. Bu takdirde istifade kabil olur. Kütüphanelerin bu usulü tatbik ettiklerini kabul edelim. Fakat bu vaziyette de aynı ilim dallarıyla uğraşan beş kütüphane varsa bu beş kütüphane birbirine liste gönderiyor ve diğerlerinden gelen listeleri fişler üzerine tekrar yazarak alfabetik sıraya sokuyor demektir. Bir Kütüphane beş yere birden liste göndereceğine ve beş yerden gelen listeyi fişler üzerine alfabetik sıraya sokacağına bir tek merkeze listesini gönderip c merkez tarafından fişlere yazılmış ve alfa-

netik sıraya sokulmuş katalogdan istifade etse, bu vaziyet, emek, zaman ve para kaybı mı sayılır?

Yabancı dildeki eserler bülteni ve katalogu için de aynı şeyler söylenebilir. Bu bültenin önsözünde yabancı dil eserler toplu katalogunun kütüphaneler arası işbirliğinin ilk adımı olduğunu söyledik. Hakikaten kütüphaneler arası kitap satın alınması işinin ilk adımı toplu katalogtur ve Karayalçın'ın söylediği gibi toplu bir katalog olmadıkça da meselenin halledilmesi imkân dahilinde değildir. Burada bu işin Fransa'da nasıl yapılmakta olduğunu söylemek yerinde olur kanaatindeyim. Fransa'da, Paris'te, büyük kütüphanelerin temsilcilerinin iştirakiyle hazırlanmış müşterek bir satın alma komisyonu mevcuttur. Bu komisyon, her ay genel oturum halinde toplanır ve her ihtisas bölümünün yaptığı teklifleri tetkik eder. Komisyon kâtupliği, yapılan teklifleri toplu katalogta araştırır ve bu eserlerin hangi kütüphanelerde mevcut olduğunu veya hiçbir kütüphanede bulunmadığını tespit eder. Kitabın hiçbir kütüphanede mevcut olmaması alınmasını icab ettiren kuvvetli sebeplerden biri olur. Komisyon kitabın şu veya bu kütüphane için veya eserin ehemmiyetine göre birkaç kütüphane için birden alınmasına karar verir. Bütün bu çalışma için toplu katalogun mevcudiyeti şarttır ve bu yüzden ki Yabancı Dil Eserler Toplu Kataloguna kütüphaneler işbirliğinin ilk adımı denmiştir.

Yaşar Karayalçın, yazma eserler, eski türkçe eserler bibliyografyası, periyodik eserler bibliyografyası yapılması gibi bazı bibliyografyaların hazırlanmasını hedef tutan bir bibliyografya planı öne sürüyor ve bu bibliyografyalar yapılmadan makaleler bibliyografyası hazırlanması veya toplu katalog çalışmaları yapılmasını "cidden üzülecek bir hal" olarak görüyor. Yazma eserlerimizin katalogunu yapmak, eski harfle basılmış eserlerin bibliyografyasını hazırlamak veya başlangıçtan itibaren Türkiye'de intişar etmiş periyodiklerin bibliyografyasını yapmak şüphesiz lâzımdır ve bu çalışmaların meydana gelmesi ilmi araştırma yapanlara büyük faydalar sağlayacaktır. Bu arada yazma eserlerin bibliyografyasının veya katalogunun yapılmasının tamamen aynı bir formasyon istediğini de ilâve etmek yerinde olur.

İlk defa Türkiye Bibliyografyası çıkarılırken "Yeni Türkçe eserler bibliyografyasının neçri henüz zamansızdır, evvelâ Arap harf-

leriyle yazılmış eserlerin bibliyografyasını hazırlıyalım, yeni harflerle meydana gelmiş eserlerin bibliyografyasını bundan sonra çıkarırız” denmiş midir? Böyle bir faraziye nasıl yersizse makalenin bugünkü ilmi araştırma için ifade ettiği kıymeti hesaba katmaksızın makaleler bibliyografyası hazırlanması ve neşri lükstür, bunu bırakıp evvelâ eski harfli eserler bibliyografyasını hazırlıyalım demek de o kadar yersizdir.

Behire ABACIOĞLU

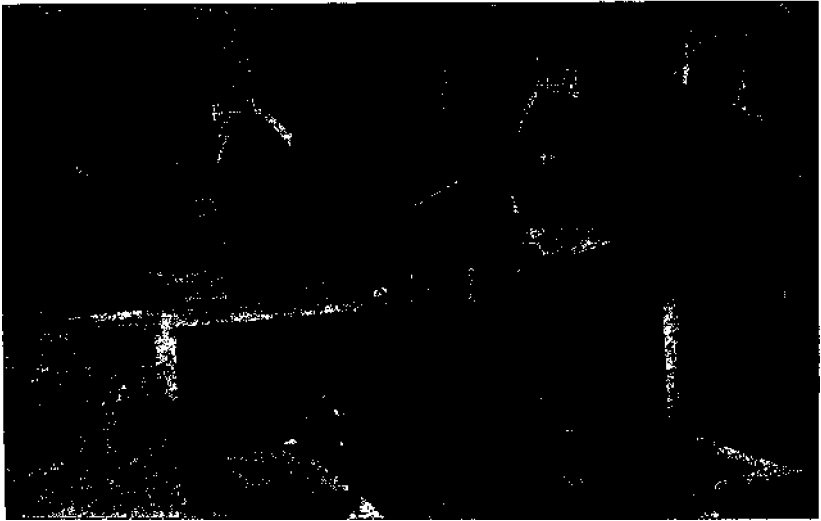
Millî Kütüphane Bibliyografya Enstitüsü Müdürü

Dr. Luther Evans Millî Kütüphanenin kataloglarını inceliyor.

Dr. Luther Evans Millî Kütüphane Periyodikler
Servisi Şefi Ferran Eralp'ten izahat alıyor.

Dr. Luther Evans Milli Kütüphanenin Aksesyon Servisinde.

Dr. Luther Evans Millî Kütüphane Bibliyografya
Enstitüsü Müdürü Behire Abacıoğlu ile görüşüyor.

Dr. Luther Evans Ankara'da Mr. D. W. Bryant'le beraber.

H A B E R L E R

ANKARA ÜNİVERSİTESİNDE KÜTÜPHANECİLİK KURSUSU

Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesinde Kütüphanecilik kursüsü resmen kurulmuş ve 1954-1955 öğretim yılı başında (kasım 1954) tedrisata başlanmıştır. Bu yeni kursü için Ford Vakfının yardımıyla Amerika'dan bir kütüphanecilik profesörü getirilmektedir. Tedrisatı hâlen, Milli Kütüphane Müdürü ve Fakültenin Kütüphanecilik Öğretim Görevlisi Adnan Ötügen yapmaktadır. Mart 1955 başlarında Ankara'ya gelecek olan Amerikalı Kütüphanecilik Profesörü ile Adnan Ötügen beraber çalışacaklardır. Herde yeni kursünün tedris kadrosu genişletilecektir. Şimdilik bu bölüme Fakültenin İngiliz Dili ve Edebiyatı mezunlarından Füzun Olşen imtihanla asistan olarak alınmıştır.

İlk defa olarak Ankara Üniversitesinde böyle bir kursünün ihdası, kendilerini bu meseleğe vakfetmiş olan meslekdaşlarımız arasında büyük memnuniyet uyandırmıştır. Hâdis, modern Türk kütüphaneciliğinin bir zaferi olarak telâkki edilmektedir.

Yeni bölüme 24 talebe kaydolmuştur. Bu talebelerin ekseriyeti, esas kütüphanecilik dersleri dışında 4 yıllık tahsil müddetleri için İngiliz Dili ve Edebiyatı, yardımcı dil olarak Fransızca, ayrıca Osmanlı Paleografyası ve Modern Türk Edebiyatı derslerini almışlardır. İki talebe İngiliz Edebiyatı yerine Arap ve Fars filolojisi derslerini tercih etmişlerdir.

Meslekdaşlarımızın da bildiği gibi Ankara Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesinde Kütüphanecilik tedrisatı 1941 yılından beri yapılmakta idi. Bir kurs halinde devam eden bu tedrisat şimdi yeni kursüye intikal etmiş bulunmaktadır.

UÇ MÜHİM ZİYARET

Son aylarda memleketimizi ve bu arada Milli Kütüphanemizi kıymetli cenebi meslekdaşlar ziyaret etmişlerdir. İkiisi muayyen maksatlarla yapılan bu ziyaretler hakkında aşağıda malûmat veriyoruz :

Dr. Luther Evans : Congress Library'nin eski umum müdürü, hâlen Unesco Umum Müdürü Dr. Luther Evans, hükümetimizin davetlisi olarak 14 eylül 1954 te İstanbul'a, 16 eylül 1954 tarihinde de Ankara'ya gelmiştir. Reiscunburumuz ve vekillerimiz tarafından kabul edilen, İstanbul'da ve Ankara'da bazı müesseseleri ziyaret eden, şerefine Hariciye ve Maarif Vekâletleri tarafından resmî, Maarif Vekilimiz tarafından hususî birer ziyafet, Milli Kütüphane Müdürlüğü tarafından da bir çay ziyafeti verilen Dr. Luther Evans Milli Kütüphanenin bütün servislerini ve müessesenin ek binasını gezmiş, kütüphane hakkında uzun izahat almıştır. Müesseseden çok iyi intibalarla ayrılan Dr. Evans, Türkiye'den sonra Mısır'a